

**МОНГОЛ, ХЯТАДЫН ХИЛИЙН ДЭГЛЭМИЙН ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР,
БҮГД НАЙРАМДАХ ХЯТАД АРД УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ХООРОНДЫН ГЭРЭЭГ
СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. 2010 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдөр Улаанбаатар хотноо гарын үсэг зурсан Монгол, Хятадын хилийн дэглэмийн тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар хоорондын гэрээг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Д.ДЭМБЭРЭЛ

**МОНГОЛ, ХЯТАДЫН ХИЛИЙН ДЭГЛЭМИЙН ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР,
БҮГД НАЙРАМДАХ ХЯТАД АРД УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ХООРОНДЫН ГЭРЭЭ**

Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар (цаашид "Талууд" гэх):

Нутаг дэвсгэр, улсын хилийн халдашгүй байдлын тухай олон улсын эрх зүйн зарчмыг баримтлан;

Бүрэн эрх, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг харилцан хүндэтгэх, харилцан үл довтлох, дотоод хэрэгт үл оролцох, эрх тэгш, харилцан ашигтай байх, энх тайвнаар зэрэгцэн орших зарчимд тулгуурлан;

Найрсгаар хамтран ажиллах үзэл санааны дагуу улсын хилийг хамтран хамгаалах, өнө мөнхөд энх тайван, найрсаг харилцааны хил байлгахын төлөө хүчин чармайлт гаргаж ажиллахаа илэрхийлэн;

Дараахь зүйлийг хэлэлцэн тохиролцов:

I БҮЛЭГ

Нэр томъёо

1 дүгээр зүйл

Энэхүү Гэрээнд хэрэглэсэн нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

"Хил", "Улсын хил", "Хилийн шугам" гэсэн нэр томъёонууд нь адил утгыг илэрхийлнэ. "Улсын хил" гэж Монгол Улс болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын нутаг дэвсгэрийн зах хязгаарыг заагласан хилийн шугамыг хэлнэ. Тухайн шугамаас эгц дээш агаарын, мөн шугамаас эгц доош газрын хэвлийн хил байна.

"Хилийн шугамыг тогтоосон баримт бичиг" гэж Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын хоорондын хилийг тогтоосон эрх зүйн баримт бичгүүд, түүний дотор Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Хилийн гэрээ, Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс гуравдагч улстай байгуулсан хилийн уулзварын цэгийн тухай хэлэлцээрийг хэлнэ.

"Улсын хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн баримт бичиг" гэж хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсний дараа гаргасан Хилийн протокол, түүний хавсралтуудыг хэлнэ.

"Улсын хилийг хамтран шалгасан баримт бичиг" гэж хилийн хамтарсан шалгалтын дараа гаргасан, хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн баримт бичгийн нэмэлт болох Хилийг хамтран шалгасан тухай протокол, түүний хавсралтуудыг хэлнэ.

"Хилийн тэмдэг" гэж хилийн шугам дээр болон хилийн шугамын хоёр талд босгосон, хилийн шугамын чиглэл, явалтыг бодитоор харуулсан, түүнчлэн түүний газар зүйн байршлыг хэмжин хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн болон хамтран шалгасан баримт бичигт тусгагдсан тэмдгийг хэлнэ.

"Хилийн ойн огтолсон зурвас" гэж хилийн шугамаас хоёр тийш тодорхой хэмжээний өргөнтэй зайд хилийн шугамын үзэгдэх орчинг хангах зорилгоор мод, бут, бусад ургамлыг цэвэрлэж гаргасан зурвасыг хэлнэ.

"Хил орчмын нутаг" гэж хил залгаж буй Монгол Улсын сум болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын хот, шянь, хошууг хэлнэ.

"Хил орчмын оршин суугч" гэж хил орчмын нутагт байнга оршин суудаг хоёр улсын иргэнийг хэлнэ.

"Эрх бүхий байгууллага" гэж Талуудын дотоодын хууль тогтоомжоор тогтоосон, энэхүү Гэрээний дагуу холбогдох асуудлыг шийдвэрлэх байгууллагыг хэлнэ.

"Хилийн төлөөлөгч" гэж энэхүү Гэрээ болон Талуудын хууль тогтоомжийн дагуу томилогдсон, хилийн тодорхой хэсэгт хилийн дэглэмийг сахиулах, хилийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, гарсан зөрчлийг шийдвэрлэх эрх, үүрэг бүхий ажилтныг хэлнэ.

"Хилийн ус" гэж хоёр улсын хилийг огтлон гарч байгаа болон хилийн шугам дээр орших нуур, гол, горхи болон бусад усыг хэлнэ.

"Хил дамнасан байгууламж" гэж хилийн шугамыг дайран гарсан төмөр зам, авто зам, газрын тос, хий дамжуулах хоолой, цахилгаан, холбооны шугам, гүүр, усны далан, усны хашлага зэрэг байгууламжийг хэлнэ.

"Агаарын хөлөг" гэж агаарын өгсөх урсгалын нөлөөллөөр бус, өөрөө агаартай харилцан үйлчилсний хүчинд агаарт тогтож чадах аливаа хэрэгсэл, түүний дотор нисэх хэрэгсэл, агаарын бөмбөлөг, нисэх онгоц (нисгэгчгүй нисэх хэрэгсэл, нисдэг тэрэг) зэргийг хэлнэ.

"Хөвөх хэрэгсэл" гэж өөрөө явагч буюу өөрөө үл явагч усан дээрх хөдөлгөөнт төхөөрөмжийг хэлэх бөгөөд энэ нь цэргийн, албаны, тээврийн зэрэг зориулалттай байна.

"Давагдашгүй хүчин зүйл" гэж урьдчилан харах, урьдчилан сэргийлэх, даван туулах боломжгүй бодит нөхцөл байдлыг хэлнэ.

"Хилийн зөрчил" гэж хил орчмын нутагт энэхүү Гэрээ, Талуудын хооронд хилийн асуудлаар байгуулсан бусад гэрээ болон тэдгээрийн дотоодын хууль тогтоомжийг зөрчсөн үйлдлийг хэлнэ.

"Хил зөрчигч" гэж хүчин төгөлдөр бус баримт бичигтэй, эсхүл хүчин төгөлдөр баримт бичигтэй боловч Талуудын тогтоосон боомт, хэлэлцэн тохиролцооноос бусад газраар хил нэвтэрсэн этгээдийг хэлнэ.

II БҮЛЭГ

Хилийн шугамын чиглэл, явалт, тэмдэг, хилийн ойн огтолсон зурвасыг арчлан хамгаалах

2 дугаар зүйл

Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын хилийн шугам нь хилийн шугамыг тогтоосон дараахь баримт бичгүүдэд зааснаар тодорхойлогдоно:

1962 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдөр байгуулсан "Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улс ба Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Хилийн гэрээ";

1994 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдөр байгуулсан "Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын Гурван улсын хилийн уулзварын цэгийг тогтоох тухай хэлэлцээр".

3 дугаар зүйл

Талууд хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн баримт бичиг болон хилийн шугамыг хамтран шалгасан дор дурдсан баримт бичгүүдийн дагуу хилийн шугамын чиглэл, явалт болон хилийн тэмдгийн байршлыг тодорхойлно:

1964 оны 6 дугаар сарын 30-ны өдөр байгуулсан "Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Засгийн газар ба Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газрын хооронд байгуулсан хоёр улсын хилийн тухай Протокол";

1984 оны 7 дугаар сарын 19-ний өдөр байгуулсан "Монгол, Хятадын хилийг нэг дэх удаа хамтран шалгасан тухай Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар хоорондын Протокол";

1996 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдөр байгуулсан "Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын Гурван улсын улсын хилийн Зүүн уулзварын цэгийн тухай Тодорхойлолт-Протокол";

1996 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдөр байгуулсан "Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар,

Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын Гурван улсын улсын хилийн Баруун уулзварын цэгийн тухай Тодорхойлолт-Протокол";

2005 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдөр байгуулсан "Монгол, Хятадын хилийг хоёр дахь удаа хамтран шалгасан тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар хоорондын Протокол";

Талууд цаашид байгуулж хүчин төгөлдөр болгосон хилийг хамтран шалгасан баримт бичгүүд.

4 дүгээр зүйл

Талууд энэхүү Гэрээ, энэхүү Гэрээний 3 дугаар зүйлд заасан хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн баримт бичиг болон хилийн шугамыг хамтран шалгасан баримт бичигт заасны дагуу хилийн тэмдэг, хилийн ойн огтолсон зурвасыг арчлан хамгаална.

Талуудын эрх бүхий байгууллага зарчмын хувьд гурван жил тутам нэг удаа хилийн тэмдэг болон хилийн ойн огтолсон зурваст хамтарсан үзлэг явуулна. Хамтарсан үзлэг хийх хугацаа, газрыг Талуудын эрх бүхий байгууллага урьдчилан тохиролцоно. Хамтарсан үзлэгийн үр дүнгийн талаарх протоколыг монгол, хятад хэлээр тус бүр 2 эх хувь үйлдэнэ.

5 дугаар зүйл

Талууд хилийн тэмдгийг хамгаалах арга хэмжээ авч, эвдэж гэмтээх, хөдөлгөж шилжүүлэх, устгаж үгүй болгохоос урьдчилан сэргийлнэ.

Хэрэв хилийн тэмдгийг эвдэж гэмтээсэн, хөдөлгөж шилжүүлсэн, устгасныг илрүүлбэл хоёр Талын эрх бүхий байгууллага нэн даруй харилцан мэдэгдэнэ. Хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн болон хамтран шалгасан баримт бичигт заасны дагуу уг тэмдгийг хариуцдаг Тал тэмдгийг хуучин байршилд нь засварлах, сэргээх буюу шинээр босгох арга хэмжээг нэн даруй авах бөгөөд энэ ажлыг эхлэхээс 10-аас доошгүй хоногийн өмнө нөгөө Талдаа мэдэгдэнэ.

Нэг Талын эрх бүхий байгууллага нь дээр дурдсан ажлыг гүйцэтгэхдээ нөгөө Талын эрх бүхий байгууллагын төлөөлөгчийг байлцуулна. Ажил хийж гүйцэтгэсний дараа протокол (1 дүгээр хавсралт) үйлдэнэ.

Давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөөгөөр хилийн тэмдгийг хуучин байршилд нь сэргээх буюу шинээр босгох боломжгүй бол Талуудын эрх бүхий байгууллага энэ тухай протокол (2 дугаар хавсралт) үйлдэж, хилийн тэмдгийг хуучин байршилд нь сэргээх буюу шинээр босгох боломжгүй шалтгааныг тайлбарлан тусгаж, тухайн асуудлыг энэхүү Гэрээний 47 дугаар зүйлд заасны дагуу байгуулагдсан Монгол, Хятадын хилийн хамтарсан комисст танилцуулна. Уг комисс нь хилийн шугамын чиглэл, явалтыг өөрчлөхгүйгээр дээрх хилийн тэмдгийг босгох өөр тохиромжтой байршлыг тогтооно. Талуудын мэргэжилтний хамтарсан ажлын хэсэг хилийн тэмдгийг шинэ байршилд босгосны дараа протокол (3 дугаар хавсралт) үйлдэж, Монгол, Хятадын хилийн хамтарсан комисст хүргүүлж батлуулна. Энэ нь дараагийн хилийн хамтарсан шалгалт хийх үндэслэлийн нэг болно.

Засварласан, сэргээсэн, шинээр босгосон, байршлыг нь шилжүүлсэн хилийн тэмдэг, түүний загвар, хэмжээ, материалын чанар, байршил зэрэг нь хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн, эсхүл хилийг хамтран шалгасан баримт бичгийн шаардлагад нийцсэн байна.

Аль нэг Тал дангаараа хилийн шугам дээр хилийн тэмдэг шинээр босгох, бусад тэмдэглээ хийхийг хориглоно.

Талууд хилийн тэмдгийг гэмтээсэн, байршлыг нь өөрчилсөн, устгасан этгээдэд тус тусын дотоодын хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

6 дугаар зүйл

Хилийн ойн огтолсон зурвасын өргөн нь 15 метр байна (хилийн шугамаас хоёр тийш 7.5 метр).

Шаардлагатай үед Талуудын эрх бүхий байгууллага хилийн ойн огтолсон зурвасыг цэвэрлэх ажлыг дангаараа, эсхүл хамтран зохион байгуулж болно.

Нэг Талын эрх бүхий байгууллага өөрийн талын хилийн ойн огтолсон зурвасыг цэвэрлэхдээ 10-аас доошгүй хоногийн өмнө нөгөө Талын эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэнэ. Тухайн ажлыг гүйцэтгэхдээ нөгөө Талын эрх бүхий байгууллагын төлөөлөгчийг байлцуулна.

Хилийн ойн огтолсон зурвасыг цэвэрлэхдээ галдан шатаах, химийн бодис ашиглах зэрэг байгаль орчинд хортойгоор нөлөөлөх, хоёр талд

хохирол учруулж болзошгүй бусад арга хэрэглэхийг хориглоно.

Талууд өөрөөр хэлэлцэн тохиролцоогүй бол хилийн ойн огтолсон зурваст газар хагалж тариа тарих, суваг шуудуу ухах, барилга байгууламж барих болон аж ахуйн бусад үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.

III БҮЛЭГ

Хилийг хамтран шалгах

7 дугаар зүйл

Талууд зарчмын хувьд 10 жил тутамд нэг удаа улсын хилийг хамтран шалгана. Хэлэлцэн тохиролцсоны үндсэн дээр хамтарсан шалгалт хийх хугацааг өөрчилж, эсхүл хилийн тодорхой хэсэгт хамтарсан шалгалт хийж болно.

Хилийн хамтарсан шалгалт бүрийн өмнө Талууд шалгалтын эхлэх хугацаа, журам, хамрах хүрээ зэргийг дипломат шугамаар харилцан тохиролцоно.

Талууд хамтарсан шалгалт хийхийн тулд Монгол, Хятадын хилийг шалгах хамтарсан комисс байгуулна. Уг комисс нь хамтарсан шалгалтын зорилго, зарчим, журам, ажиллах арга хэлбэр, бусад холбогдох асуудлыг хэлэлцэн тогтооно.

Хилийн хамтарсан шалгалт бүрийн дараа Талууд хилийг хамтран шалгасан тухай протокол байгуулна. Энэхүү протокол нь хүчин төгөлдөр болсноор хилийн шугамыг газар дээр нь тогтоон тэмдэглэсэн баримт бичгийн нэмэлт баримт бичиг болно.

IV БҮЛЭГ

Хилийн усыг хамгаалах, ашиглах

8 дугаар зүйл

Талууд өмнө байгуулсан холбогдох хэлэлцээр, Талуудын нэгдэн орсон олон улсын гэрээнд заасны дагуу хилийн усыг хамгаалж, ашиглана.

Талууд хилийн ус, түүний эргийн экологийн тэнцвэрт байдлыг хамгаалах, хөрсний идэгдэл, хүний буруутай үйл ажиллагаанаас үүдсэн бохирдол болон бусад тааламжгүй нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох арга хэмжээ авна.

Талууд шаардлагыг үндэслэн хилийн усан хэсгийг тэмдэгжүүлнэ.

9 дүгээр зүйл

Талуудын эрх бүхий байгууллага хилийн усны урсгалын хэмжээ, усны түвшин, усны чанар, мөстөлтийн байдал зэрэг мэдээллийг солилцож, шаардлагатай үед ус зүйн болон усны чанарын хамтарсан хэмжилт хийж, үер болон цөн түрэх зэрэг аюулаас урьдчилан сэргийлнэ.

Үер буух, цөн түрэх, усны гэнэтийн бохирдол зэргээс үүдэж хил дамнасан хохирол учирч болзошгүй онцгой байдлын үед Талуудын эрх бүхий байгууллага нэн даруй мэдээлэл солилцож, үүсэх хохирлыг багасгах, хязгаарлах арга хэмжээ авна.

10 дугаар зүйл

Талуудын хөвөх хэрэгсэл Буйр нуурын хилийн өөрийн талын хэсэгт зорчиж, зогсож, зангаа хаяж болно. Түүнчлэн голуудын хил болгосон хэсэгт зорчих эрхтэй. Зорчих журмыг Талуудын эрх бүхий байгууллага хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

Хилийн усанд зорчиж буй хөвөх хэрэгсэл нь хоёр хажуу талдаа таних тэмдэг, дугаар, өөрийн улсын төрийн далбааг мандуулсан байна.

Хилийн усанд осол, байгалийн гамшиг, давагдашгүй хүчин зүйл үүссэн нөхцөлд нэг Талын хөвөх хэрэгсэл нөгөө Талын голын эрэгт түр зогсож болно. Талуудын эрх бүхий байгууллага дээрх хөвөх хэрэгсэлд шаардлагатай туслалцааг харилцан үзүүлж, нөгөө Талын холбогдох байгууллагад яаралтай мэдэгдэнэ.

11 дүгээр зүйл

Хоёр талын иргэд хилийн усны өөрийн талд загасны аж ахуй эрхэлж болно. Тэсэрч дэлбэрэх, хорт бодис, цахилгаан гүйдэл зэргийг ашиглаж загас, усны бусад амьтан барихыг хориглоно. Шинжлэх ухаан, судалгааны зорилгоор ашиглахаас бусад тохиолдолд загасчлах хориотой хугацаа, бүсэд загас, усны бусад амьтан агнахыг хориглоно.

Талуудын эрх бүхий байгууллага дангаараа, эсхүл хамтран хилийн усанд загас, усны бусад амьтан хууль бусаар агнах явдлыг таслан зогсоох арга хэмжээг авна.

Хилийн усанд загасны аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаа нь хөвөх хэрэгслийн зорчих хөдөлгөөнд саад учруулах ёсгүй.

Талуудын эрх бүхий байгууллага хилийн усны загасны нөөцийг зүй зохистойгоор ашиглах, хамгаалах, нэмэгдүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллана.

Хилийн усны загас, усны бусад амьтдыг хамгаалж, үржүүлэх асуудлыг Талуудын эрх бүхий байгууллага хэлэлцээ хийж шийдвэрлэнэ.

12 дугаар зүйл

Талууд хил болгосон голуудын эрэг нурах, түүний гулдралд өөрчлөлт орохоос хамгаалах талаар шаардлагатай арга хэмжээг авна.

Нэг Тал хил болгосон голын эргийг хамгаалах байгууламж барихдаа нөгөө Талын голын эрэг, гулдралд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байх үүрэгтэй бөгөөд байгууламжийг барихаас өмнө нөгөө Талдаа мэдэгдэнэ.

Нэг талын эрх бүхий байгууллага шаардлагатай гэж үзвэл нөгөө талын эрх бүхий байгууллагатай зөвшилцсөний үндсэн дээр хил болгосон голын гулдралыг цэвэрлэж болно.

Нөгөө талын эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр аль нэг тал нь хил болгосон голын гулдралд хүний нөлөөгөөр зориудаар өөрчлөлт оруулж болохгүй.

13 дугаар зүйл

Хилийн усанд болон голын эрэгт барилга байгууламж (үүнд хил дамнансан байгууламж хамарна) барих, засварлах, нураах үед хөвөх хэрэгслийн хөдөлгөөн, загасны үржил, нүүдэлд нөлөөлөх, экологийн орчинг сүйтгэх болон Талуудын эрх ашгийг хохироосон бусад асуудал үүсэх үед Талууд холбогдох хэлэлцээрийн дагуу шийдвэрлэнэ.

V БҮЛЭГ

Хил орчмын нутагт үйл ажиллагаа эрхлэх, хилийн дэглэмийг сахиулах

14 дүгээр зүйл

Нэг Тал нь хил орчмын нутагт аж үйлдвэр, газар тариалан, ойн аж ахуй эрхлэх, байгалийн баялаг эрж хайх, олборлохдоо нөгөө Талын ашиг сонирхолд хохирол учруулахгүй.

Нэг Тал хилийн шугамаас өөрийн тал уруу 1000 метрийн дотор тэслэх, дэлбэлэх үйл ажиллагаа явуулах шаардлагатай тохиолдолд 48 цагаас доошгүй хугацааны өмнө нөгөө Талдаа урьдчилан мэдэгдэхийн зэрэгцээ нөгөө Талын ашиг сонирхолд хохирол учруулахаас сэргийлэх арга хэмжээ авна.

Хилийн шугамаас өөрийн тал уруу 10 км зайд газрын гадарга, хөрсний гүн, агаар мандалд цацраг идэвхт, химийн болон бусад хорт бодис байршуулах, тархаахыг хориглоно.

15 дугаар зүйл

Хил дамнансан байгууламж барих, ашиглах, засварлах, хариуцан хамгаалах асуудлыг Талууд болон Талуудын эрх бүхий байгууллага хэлэлцэн тохиролцоно.

Хил дамнансан байгууламжийг барьж байгуулахдаа хилийн шугамын чиглэл, явалтыг өөрчлөхгүй.

16 дугаар зүйл

Талууд улсын хилийн ойролцоо мал, гэрийн тэжээвэр амьтад хариулгагүй бэлчээрлэх явдал гаргуулахгүй байж, нөгөө улсын нутаг дэвсгэрт орохоос сэргийлэх арга хэмжээ авна.

Нэг тал нөгөө талын мал, гэрийн тэжээвэр амьтан хил давж байгааг илрүүлбэл нэн даруй буцаан гаргаж нөгөө талдаа мэдэгдэнэ.

Мал, гэрийн тэжээвэр амьтан хил давж, нөгөө Талын нутгийн гүнд орсон байвал нэн даруй харилцан мэдэгдэж, эрж олох, тусгаарлах, хамгаалалтад авах, аль болох түргэн хугацаанд бүрэн бүтэн буцааж өгөх арга хэмжээ авна.

17 дугаар зүйл

Хэрэв хил орчмын нутагт хүн, мал, амьтны халдварт өвчин, ургамал болон тариалангийн хортон шавьж, хог ургамал зэрэг илрэх,